

JINOIY JAZOLARNI LIBERALLASHTIRISH-QONUN USTUVORLIGINING MUHIM SHARTI

TURAKULOV BOYBURI KUZIMURATOVICH

IIV Surxondaryo akademik litseyi
huquqshunoslik fani bosh o'qituvchisi

Annotatsiya:

Maqolada O'zbekistonda o'lim jazosini bekor qilishning murakkabligi va bosqichma-bosqich amalga oshirilishi zarurligi masalalari ko'rib chiqilgan. Prezident Islom Karimovning bu boradagi fikrlari, xususan, aholi o'rtasida tushuntirish ishlari olib borish, umrbod qamoq jazosini o'tash uchun zarur sharoitlarni yaratish kabi masalalarga e'tibor qaratilgan. O'lim jazosini bekor qilishning inson huquqlari va qonuniy manfaatlarini ta'minlashdagi ahamiyati ta'kidlangan.

Annotation:

The article examines the complexity and necessity of a phased approach to abolishing the death penalty in Uzbekistan. It focuses on the views of President Islam Karimov, particularly on the importance of public awareness campaigns and creating the necessary conditions for life imprisonment. The significance of abolishing the death penalty in ensuring human rights and legitimate interests is emphasized.

Аннотация:

В статье рассматриваются вопросы сложности и необходимости поэтапного подхода к отмене смертной казни в Узбекистане. Основное внимание уделяется взглядам Президента Ислама Каримова, в частности, на важность проведения разъяснительной работы среди населения и создания необходимых условий для пожизненного заключения. Подчеркивается значение отмены смертной казни в обеспечении прав человека и законных интересов

Kalit soʻzlar: Oʻlim jazosi, bekor qilish, inson huquqlari, umrbod qamoq, Islom Karimov, islohotlar, qonunchilik, adolat

Keywords: Death penalty, abolition, human rights, life imprisonment, Islam Karimov, reforms, legislation, justice.

Ключевые слова: Смертная казнь, отмена, права человека, пожизненное заключение, Ислам Каримов, реформы, законодательство, справедливость.

Mustaqillikka erishgandan keyin Prezident Islom Karimov tomonidan insonparvarlik, adolatparvarlik gʻoyalariga asoslangan jinoyat, jinoyat protsessual qonunlarini takomillashtirishga, jinoiy jazolarni liberallashtirishga qaratilgan bir qator qonun loyihalari Oliy Majlisga kiritildi. Ularning qabul qilinishi esa mamlakatimiz ijtimoiy hayotida oʻzining ijobiy samarasini bermogʻda.

Masalan, Prezidentimiz tomonidan loyihasi kiritilib, 2001 yil 29 avgustda Oliy Majlis tomonidan qabul qilingan “Jinoiy jazolarning liberallashtirilishi munosabati bilan Oʻzbekiston Respublikasining jinoyat, Jinoyat protsessual kodekslari hamda Maʼmuriy javobgarlik toʻgʻrisidagi kodeksiga oʻzgartishlar va qoʻshimchalar kiritish haqida”gi Qonun bilan jinoyatlarni tasniflash, yengillashtirish maʼnosida takomillashtirildi, yarashuv instituti joriy etildi. Jinoyat kodeksida oʻlim jazosini nazarda tutuvchi moddalar soni keskin kamaytirildi, mol-mulkni musodara qilish jinoiy jazo sifatida bekor qilindi va shu kabi inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan qator chora-tadbirlar qoʻllanildi.

Ayniqsa, jinoiy jazolarni liberallashtirish borasida ji-noiy jazo tizimidan oʻlim jazosini chiqarib tashlash borasidagi sayʼ-harakatlar muhim oʻrin tutadi. Sud-huquq tizimini liberal-lashtirish toʻgʻrisida Prezidentimiz “Sud-huquq tizimini liberal-lashtirish borasida biz hal etishimiz lozim boʻlgan yana bir masala – bu jazolash tizimidan oʻlim jazosini chiqarib tashlashdir” deganda aynan shu harakatlarni nazarda tutgan edi.

Maʼlumki, 1995 yilgacha amal qilgan Jinoyat Kodeksida 33 ta jinoyatga oʻlim jazosi qoʻllanilar edi. Keyingi Jinoyat Kodeksida esa ularning 13 tasi saqlanib qoldi, yaʼni 20 ta turdagi jinoyatdan oʻlim jazosi olib tashlandi. Jumladan, ayollar, oltmish yoshdan osh-gan erkaklar va voyaga yetmaganlarga nisbatan bu jazo qoʻllanilmaydi. Shuningdek, oʻlim

jazosi avf etish tartibida yigirma besh yil muddatga ozodlikdan mahrum qilish bilan almashtirilishi mumkin (JK ning 51-moddasi).

Ana shu ustuvor vazifadan kelib chiqib, 1998 yilda Jinoyat Kodeksidagi 5 ta moddadan o'lim jazosi olib tashlandi. 2001 yilda yana to'rtta moddaga jazo qisqartirildi. 2004 yilda esa bu jazo bor-yo'g'i ikkita, ya'ni aybni og'irlashtiruvchi holatda qasddan odam o'ldirish va terrorizm jinoyatlari uchun tatbiq etiladigan bo'ldi. Bular mamlakatimizning xalqaro huquq sub'ekti sifatida xalqaro hujjatlarga zikr etilgan majburiyatlarni so'zsiz bajarishga inti-layotganining amaldagi isbotidir. Hozirgi kunda 100 ga yaqin davlat-ning qonunchiligida o'lim jazosi bekor qilingan. Jumladan, Shve-siya va Finlandiya 1972 yilda, Germaniya 1949 yilda, Fransiya 1981 yilda, 1990 yillardan boshlab Irlandiya, Vengriya, Ruminiya, Chexiya, Slovakiya, Shveysariya, Gresiya, Polsha, Moldova, Italiya, Ispaniya davlatlari o'lim jazosidan voz kechgan. Bundan tashqari, 30 dan ortiq davlatning qonunchiligida o'lim jazosi mavjud bo'lsada, amaliyotda qo'llanilmaydi.

O'lim jazosini bekor qilish o'ta murakkab masala bo'lib hisob-lanishini Prezident Islom Karimov ta'kidlab, "Birinch navbatda aholi o'rtasida tushuntirish ishlarini olib borish lozim, chunki bugungi kunda ularning ko'pchiligi, o'lim jazosining bekor qilini-shiga qarshi. Ikkinchidan, o'lim jazosi o'rniga umrbod yoki uzoq muddatli jazoni o'tashga hukm qilinadigan shaxslar uchun tegishli joylar qurish kerak", degan fikrga alohida e'tibor qaratish lozim. O'lim jazosini bekor qilish masalasini aholiga tushuntirib berish ham anchagina murakkab jarayon bo'lib, bu ishga huquqshunoslar, muta-xassislar, siyosatshunos, psixolog va boshqa ko'pgina mutaxassislar jalb qilinishi lozim. Shuningdek, Prezidentimiz yuqorida ta'kid-laganidek, o'lim jazosi o'rniga sud tomonidan umrbod ozodlikdan mahrum qilish jazosi tayinlangan mahbuslar jazosi alohida koloniyada o'tashi lozim bo'lganligi sababli ularni saqlash bilan bog'liq jazoni o'tash muassasasini qurib bitkazish uchun budjetdan tegishli mablag' ajratilishi va binoni tayyorlash ham ma'lum muddat talab etadi. Shu sababli ham davlatimiz rahbari o'lim jazosini bekor qilish bilan bog'liq barcha tashkiliy-huquqiy jarayonlar 2-3 yil ichida amalga oshirish mumkinligini bildiradi.

Хулоса о‘rnida aytish mumkinki, inson hayoti dunyodagi eng oliy qadriyat hisoblanadi. Zero, hayot har bir insonga bir marotaba beriladi, shuning uchun ham undan mahrum etishga hech kim qodir emas, degan tushunchani barchaning ongiga singdirish lozim. Shu bois barcha islohotlar va qonunlar inson manfaatlariga xizmat qili-shini nazarda tutsak, o‘lim jarayonining jazo tizimidan olib tashla-nishi har tomonlama adolatlidir.

Binobarin, davlatimiz rahbarining 2005 yil 1 avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasida o‘lim jazosini bekor qilish to‘g‘risida” gi Farmoni mamlakatimizda inson huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini ustuvor qadriyat sifatida mustahkamlash yo‘lida qo‘yilgan navbatdagi xayrli qadam bo‘ldi, desak xato bo‘lmaydi.